

Páté kolo u vozu

Jana Šestáková

OBSAH

SEZNÁMENÍ

NEOPAKUJ

NECHCI HRÁT NA KLAVÍR

NECHCI HONZU

NECHCI SI HRÁT

NECHCI VÁS VŮBEC POSLOUCHAT

PÁTÉ KOLO U VOZU

SEZNÁMENÍ

Vstoupit poprvé do domu na Petřínách znamenalo překonat své ostýchavé já a vejít s přesvědčením, že byt, ve kterém se posléze ocitnu, poskytne mně, i té, kvůli které sem jdu, nejen zmatené dojmy z první návštěvy, ale o trochu víc.

Venku bylo ošklivé podzimní počasí a já jsem při bloudění mezi činžovními domy měla dost času ještě jednou si promyslet, co se tak náhle seběhlo v posledních dnech.

Již delší dobu jsem se snažila najít praxi, která by pro mne neznamenal jen povinnou návštěvu určitého zařízení. Mé požadavky byly až příliš vysoké, hlavně vzhledem k nabídce, a tak se mé hledání stále prodlužovalo a mé naděje stále zmenšovaly.

Inzerát na fakultě však jednoho dne vše změnil. Zněl stručně: Hledáme studenty speciální pedagogiky, kteří by měli zájem získat zkušenosti s dvouletou postiženou holčičkou.

První telefonát byl velice krátký, slovo slovo, a tak jsem se ocitla druhého dne u malé Terezky.

Malý domek jsem našla až po dlouhé době, ale vzhledem k náhodě, která mne k němu přivedla, jsem ráda, že se mi ho vůbec podařilo objevit.

Otevřít mi přišla paní Horáková, maminka. Po krátkém přivítání jsme usoudily, že by bylo nejvhodnější, abych se s malou Terezkou seznámila sama, a tak jsem se s ní po chvíli ocitla v jejím malém, světlounce růžovém pokojíčku, který Terka sdílí se svými dvěma sourozenci. Dnes jsme tu však byly samy.

NEOPAKUJ

„*Já jsem Katka princezno, jak říkají Tobě?*“ beru Terezku do náručí a pohupuji s ní ve vzduchu, moc se jí to líbí, směje se. Terka omotá ruce kolem mého krku a opakuje po mně: „*Katka princezno říkají Tobě*“. Beru její ruku do své a opakuji: „*Já jsem Katka*“, přičemž ukazuji na sebe: „*a ty jsi Terezka*“, ukáží na ni.

„*Terezka*.“

„*No vidíš, to jsi Ty*“, konstatuji s potěšením.

„*Jsi Ty*.“

Terezka mi sedí na klíně, hledí po vlasech a mě tak trochu mrzí, že nám to vzájemné povídání nějak moc nejde, snad se to časem spraví.

Z mého přemýšlení mne vytrhla maminka, která nakoukla do místnosti. „*Tak co, holky, vidím, že jste se skamarádily. Doufám, že moc nezlobíš, Teriku*.“

„*Nezlobíš Teriku*“, zareaguje Terezka okamžitě, usmívá se.

„*Ty abys to po mně nezopakovala, vid'? Radši ukaž tetě, jak hraješ krásně na klavír*“, posadí Terezku ke klavíru a sedá si vedle mne na postel. „*To její opakování je hrůza, měla jsem takovou radost, když začala mluvit, ale vadí mi, že pořád jen něco opakuje a sama nic nevymyslí, už Ti zahrála něco na klavír?*“

„*Ne, ještě ne*“, přiznávám.

„*Umí hrozně moc písniček, to si ani neumíš představit*“, obrací se na Terku, „*Zahraj něco tetě, třeba Ověčky*.“ Přesouvá Terku na malou stoličku u klavíru.

NECHCI HRÁT NA KLAVÍR

Terka mámu vůbec neposlouchá, vyfukává dvěma prsty stále stejnou melodii a mračí se. Vypadá, že ji to vůbec nebaví.

Maminka odchází do kuchyně a my se ocitáme opět samy. Chytám Terku za ruce, sundám ze židličky a pokládám ji na zem. Okamžitě začíná poskakovat a do rytmu si prozpěvuje požadované Ovčáky. Jako by čekala na chvíli, kdy ji nikdo nebude nutit.

„Terezo, nech toho, běž si radši hrát.“ křikne na ni máma, která se náhla objevila ve dveřích. Svým křikem jakoby reagovala na situaci, ve které se nestalo to, co by si ona sama představovala. „Pořád takhle poskakuje jako blázen.“ bere ji za ruku a podává ji malou panenku, Terka s ní mrští rozloženě do kouta. Také forma protestu?

NECHCI HONZU

Dnes odpoledne mi na hlídání přibyl i malý Honzík. Je mu teprve jeden rok, ale je velice šikovný a bystrý. Na uvítanou mi dal do ruky svou oblíbenou žabičku, řekl „na“ a rošťácky se usmál. Terka, která se mne držela za druhou ruku mi ale hračku sebrala a hodila s ní prudce o zem. „No tak, Terko, dej ji hezky Honzovi.“ zvedám zvířátko ze země a podávám ho Terce. Honzík k ní instinktivně zvedá ruce a chystá se uchopit, co mu patří. Terka, jakmile se jí dotkne, ucukne a hází hračku do dálky.

Terezka nesla Honzovo narození velmi těžce. Velmi jí vadilo, že přestala být středem pozornosti, na což byla do té doby zvyklá. Dávala své zklamání dosti najevo. První slůvka, která do té doby uměla, přestala úplně používat, odmítala mluvit a uzavřela se zcela do sebe. Na Honzu reagovala velmi podrážděně, ostatní ignorovala. Její nejoblíbenější činností se stala hra na klavír, ve které je velmi dobrá. Nejen že umí zahrát jakoukoliv melodii, kterou jí předem zahrajete, ale dokáže hrát, i když jí něco jen zazpíváte, nebo zabroukáte.

Hraje vždy pouze tehdy, když chce ona, ne my. Terka si vytvořila vlastní svět, ze kterého nechtěla být nikým a ničím rušena. Postupem času povolila, abychom si s ní občas trochu hráli, ale pouze to, co chce ona a když chce ona.

Honza již vypadá dosti unaveně, a proto ho ukládám k jeho pravidelnému polednímu spánku a jdu za Terezkou.

NECHCI SI HRÁT

V dětském pokoji je úplně ticho, což ve mně vyvolává pocit strachu, zda se něco nestalo, ale nakonec objevím Terku u její skříňky s oblečením. Vůbec nereaguje na můj příchod, ruce má opřené o poličku, usmívá se a poskakuje.

„Pojď sem, Terko, budeme si hrát.“

Nereaguje.

„No tak, pojď.“ беру ji za ruku a posadím vedle sebe na postel.

„Zkusíme teď navlíkat tyhle kolečka na tuhle trubičku, jo?“

Nechám ji nejprve vše osahat a zároveň jí ukazuji, jak na to. Vše dělá pomalu a bez přílišného zaujetí, myslím, že by

si tu teď nejraději sama poskakovala, ale hrozně ráda bych jí alespoň něco naučila, a tak pokračuji i přes její nepřílišné nadšení.

„Kolečka na tuhle trubičku, jo?“

„Ne, ne, takhle ne, nejdřív si musíš vzít všechny kroužky do ruky, abys poznala, který je větší.“ vysvětluji trpělivě.

„Poznala, který je větší.“ začíná ji to docela bavit, usmívá se.

„Jo, jo, poznala, který je větší.“

Terka najednou přestane navlékat, jako by ji zarazilo, co jsem právě řekla.

„No tak, vem si největší kroužek, Terko.“

„Největší kroužek, Terko.“ zopakuje po mně zcela automaticky.

„Největší kroužek, Terko.“ opakuji já.

Tereza opět, jako by se lekla, chvíli mlčí, pak zašeptá: „Navlékáme spolu kroužky.“

V tu chvíli však naopak zase zbystřím já, co že to řekla? Slyšela jsem dobře? Řekla poprvé sama větu, aniž by po mně něco opakovala. Co jí k tomu ale přimělo?

Šťastná svým prvním úspěchem, ale nenasycená natolik, abych přestala se s nadějí snažit jít dál a opakuji opět po ní, „Navlékáme spolu kroužky.“ Tereza v tom okamžiku uchopí jedno z koleček a mrští s ním o zem, pak si lehá a mlátí kolem sebe rukama a nohama, přičemž vzbudí i Honzika, který se k ní hned svým hlasitým křikem přidá.

„No tak, nekřič malá, už nebudeme navlíkat a povídat, budeme si třeba hrát!“

Tereza mne zcela ignoruje, poté, co se sklídnila, skáče si u svého prádelníčku a na má slova nejen že nereaguje, ale dokonce ani nic z toho, co jí povídám neopakuje. Po chvíli jí skákání omrzí, a tak přechází ke klavíru a začíná vyfukávat jednoduchou melodii.

Nedokáži pochopit, co jí tak rozčílilo, dělala jsem jen chvíli to, co ona. To se jí velmi nelíbí, ale proč? Případá mi, že jsem jí tím trochu narušila bariéru, kterou si vůči svému okolí prostředí vytvořila svým opakováním. Tím, že jsem se začala chovat jinak, než obvykle, vlastně jako ona, jsem ji donutila také ke změně, která jí však vůbec nebyla příjemná. Opakování si ve své uzavřenosti a samotě budovala tak dlouho. Tak proč by ho teď měla zájem měnit? Dívám se na Terku a přemýšlím, že takové opakování může sebou přinášet i určité výhody.

NECHCI VÁS VŮBEC POSLOUCHAT

Stačí si představit situaci v rodině Horákových. Maminka je svou prací natolik zaměstnána, že nebývá skoro vůbec doma, otec na tom není o moc lépe, spíše naopak. Na své děti mají oba velmi málo času, ale když se náhodou zrovna ocitnou doma, snaží se oba Terce věnovat speciální péči, tedy především naučit ji v co nejkratším čase co nejvíce nových věcí. Terezka je však většinou sama, nebo s babičkou, která se však musí věnovat i Honzovi, a tak nechává Terku, ať si hraje sama.

Samota, která pro Terku zprvu znamenala značnou krizi, se postupem času změnila v denní samozřejmost. Umožňovala Terce dělat to, co právě považovala za nejvhodnější.

Občas se však vyskytly situace, kdy ji někdo z rodiny z této samoty chtěl nebo musel vyrušit, ať už šlo o snahu trošku si s ní pohrát, nebo třeba o pouhou nutnost dát jí na nočník. Jako ve většině rodin byla Terka jednoduše k dané činnosti slovně vyzvána, ale co dělat, když se jí prostě nechtělo?

Když dítě neuposlechne výzvu dospělého, je káráno, když neuposlechne opět, je káráno ještě více, ale když rozkaz zopakuje, třeba i několikrát? Nerozumí, a tak opakují, nebo prostě jen nechci rozumět?

Přistupuji k Tereze. „*No, princezno, ukaž, zkusíme si spolu zahrát Skákal pes?*“, sedám si na židličku vedle ní.

„*Zahrát Skákal pes*“, opakuje po mně a dál si hraje svou melodii. Začnu sama hrát a zpívat Skákal pes a když jsem u druhé sloky, Terka se usměje a začne najednou zpívat sloku první. Přestanu zpívat, abych jí nerušila, ona však okamžitě přestane taky.

„*Tak přes co skákal ten pes, Terko?*“

„*Skákal pes, Terko.*“

Zkusím to zpívat: „*Skákal pes, přes...! No, zkus to jako já!*“

„*Jako já.*“

„*Jako já,*“ opakují zkusmo po ní.

„*Jako já.*“

„*Jako já,*“ snad to nepřeháním.

„*Přes oves, přes zelenou louku.*“

V pondělí hlídá Terezu babička. Když přicházím, dává jí zrovna na nočník a svléká jí kalhoty a košílku. Napadá mne, že to Tereza již delší dobu umí sama, zabralo jí to dost času a stálo plno úsilí, ale trvá jí to až příliš dlouho. Babička jí proto, v zájmu úspory času, svléká sama, aby se mohla věnovat vaření, máma to dělá také tak, nikdo nemá tolik času, aby čekal tak dlouho.

Terka se nejprve vzteká, nakonec ale rezignuje, plácá se přes ručičky a opakuje poslední babiččina slova, „*nedělej to, nedělej, nezlob pořád.*“

Když jí nakonec donesou na nočník a podají do ruky hračku, alespoň jí sama hodí do kouta a začne si sama sundávat ponožky a boty, což vlastně vůbec není potřebné. Už se přestala mračit a vypadá to, že je spokojena sama se sebou, konečně udělala něco, co sama chtěla.

„*Co to zase vyvádíš, nech si ty boty, budou tě zábst nohy,*“ reaguje rozlobeně babička.

„*No tak, slyšíš mně?*“

„*Slyšíš mně,*“ okamžitě zareaguje Terka a dál si hraje se svým tělíčkem. Babička to vzdává. „*Tak co, jak to dopadlo,*“ zvedá jí z nočníku, „*nic, to nevádí, zkusíme to později.*“

„*Zkusíme to později,*“ ozývá se od nočníku.

Babička jí začíná oblékat.

„*Já to dodělám,*“ nabídnou se.

„*Tak jo, pak jí dáme svačtinu,*“ babička odchází.

„*Tak, a teď to zkus sama,*“ obracím se na Terečku.

Terečka se skutečně snaží nandat si kalhoty, vše dělá pomaloučku, ale najednou ztrácí rovnováhu a padá na zem, začíná trošku poňukávat.

„*No tak, vždyl' se nic nestalo, vstávej.*“

„*Nic nestalo, vstávej.*“

„*Nic nesta, vstávej,*“ podotkne, ale leží dál na zemi.

„*Vstaň, Terko,*“ říkám jí mírně.

„*Vstaň, Terko.*“

„*Když vstaneš, půjdeme dělat papů,*“ zkouším smlouvat.

Terka rychle vstane a ještě neoblečená zamíří do kuchyně.

„*Dělat papů, jů, ú, jů,*“ brouká si vesele.

„*No to víš, že jo, nahatá, zlobivá a hned bys chtěla papat,*“ beru jí za ruku a mířím s ní opět do pokoje, vzteká se.

„*Jenom chvíličku, Terko, nejdřív se musíš hezky oblíct.*“

„*Musíš oblíct,*“ opakuje rozlobená Terka, nakonec ale přece jen přetahuje přes hlavu své červené tričko a pomáhá mi s obouváním bot.

„*Jsi moc hodná holka, Terko,*“ hladím ji po vlasech, když jsme konečně hotovy. Terka tentokrát nic neopakuje, jen se usmívá.

PÁTÉ KOLO U VOZU

Jdeme do kuchyně. Je tu podezřele živo, rodiče se zrovna vrátili z práce a šli si uvařit kávu. Když vstoupíme do kuchyně, vesele nás vítají: „*Ahoj holky, jak se máte.*“ Máma bere Terku do náruče a dává jí políbení na čelo, Terka ale prudce ucukne. „*Se máte holky.*“ Rodiče se smějí, Terka se hned začne smát také. Dávám jí ohřát svačtinu, začíná být nervózní, že to tak dlouho trvá.

„*Nebud' nedočkavá, Terko, už to bude,*“ chlácholím jí od plotny. Terka začíná kopat do stolu, pak se vztekle postaví a začne hrozně křičet. Jdu k ní: „*Kočičko, to bude dobrý, už je to hotový, pojď budeme spolu foukat.*“ Terka se uklidní, nechá se posadit na klín a pomáhá mi foukat. Rodiče zatím probírají nějaké pracovní problémy, nevšímají si nás, Terka během jídla občas zopakuje něco z jejich rozhovoru, vždy se její poznámce zasmějí.

Musím už jít domů, je docela pozdě, rodiče se rozhodli jít na nákup, a tak volají babičku a prosí, aby znovu přišla, ne příliš nadšeně souhlasí, ale přesto přichází za pár minut. Naštěstí bydlí blízko. Někdo přece musí dávat pozor, aby se Terce nic nestalo, ale kdo si s ní bude hrát?

Tereze Horákové jsou skoro tři roky a je od narození slepá. Její vada je nevyléčitelná. Jako každé slepé dítě potřebuje zvýšenou péči a pozornost, aby jednou byla schopna zařadit se do normálního života.